

Norges Høyesteretts ankeutvalg - HR-2011-1968-U - Rt-2011-1321

Instans	Norges Høyesteretts ankeutvalg - Kjennelse.
Dato	2011-10-20
Publisert	HR-2011-1968-U - Rt-2011-1321
Stikkord	22. juli-saken. Straffeprosess. Bistandsadvokat.
Sammendrag	Saken gjaldt begjæring om oppnevning av bistandsadvokat i forbindelse med etterforskningen av handlinger ved regjeringskvartalet i Oslo og på Utøya 22. juli 2011, jf. straffeprosessloven § 107a. En mann som skulle holde foredrag på Utøya, fikk ved ankomst beskjed om at det ble avlyst som følge av bombeeksplosjonen i Oslo. Tilbake på fastlandet møtte og observerte han og sønnen den terrorsiktede. Høyesteretts ankeutvalg var enig med lagmannsretten i at selv om han åpenbart var berørt av hendelsene, var han ikke å anse som fornærmet ved de handlinger gjerningsmannen var siktet for.
Saksgang	Borgarting lagmannsrett LB-2011-146524 - Høyesterett HR-2011-1968-U, (sak nr. 2011/1676), straffesak, anke over kjennelse.
Parter	A (advokat Eyvind Mossige).
Forfatter	Gjølstad, Øie og Falkanger.

-
- (1) Saken gjelder begjæring om oppnevning av bistandsadvokat i anledning av etterforskningen av handlingene ved regjeringskvartalet i Oslo og på Utøya 22. juli 2011, hvor 77 mennesker ble drept.
  - (2) A er ansatt som spesialrådgiver i Y. Den 22. juli 2011 var han på Utøya hvor han etter planen skulle holde et foredrag kl 17.00. Han ankom kaien på fastlandssiden sammen med sin sønn B på formiddagen. Sønnen dro ut til øya etter kort tid, mens A tok båt over kl. 16.05.
  - (3) Ved ankomst på Utøya fikk A beskjed om at dagens program, herunder hans foredrag, var avlyst som følge av bombeeksplosjonen ved regjeringskvartalet i Oslo. Sammen med sønnen reiste han fra Utøya litt før kl. 17.00. På fastlandssiden observerte han en mann i politiklær. Mannen er senere identifisert som C, som er siktet i saken. A observerte at mannen var bevæpnet, og at han fikk hjelp til å frakte om bord en større kasse i båten som skulle utover til Utøya. A og sønnen reiste fra stedet ca. kl 17.15.
  - (4) Kort tid senere ble A oppringt av en bekjent som befant seg på Utøya. På denne måten fikk A rede på at det foregikk skyting på øya. A forsøkte flere ganger å ringe nødnummeret for å melde fra, og å bidra med opplysninger om sine observasjoner, men han kom ikke gjennom.
  - (5) Den 24. august 2011 begjærte advokat Eyvind Mossige seg oppnevnt som bistandsadvokat for A.
  - (6) Oslo tingrett avsto begjæringen ved beslutning 29. august 2011.
  - (7) A anket til Borgarting lagmannsrett, som ved kjennelse 30. september 2011 forkastet anken.
  - (8) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder tolkingen av straffeprosessloven § 107a tredje ledd og saksbehandlingen. Det er i korte trekk anført:
  - (9) Lagmannsretten har lagt til grunn en for snever tolkning av straffeprosessloven § 107a tredje ledd.

Det har ikke vært lovgivers mening at personer i As situasjon ikke skal omfattes av bestemmelsen. Han må anses som fornærmet i saken. Uansett kan det ikke være tvil om at han i høy grad er berørt, og særlige forhold tilsier at han bør ha krav på bistandsadvokat. Lagmannsretten har ikke vurdert det forhold at As opplevelser kan medføre psykiske skader, samt hans behov for å være til stede i alle rettsmøter.

- (10) Lagmannsretten har ikke uttrykkelig vist til As prosesskriv av 27. september 2011, som inkom lagmannsretten før kjennelsen ble avsagt. Dette er en saksbehandlingsfeil. Videre er det en saksbehandlingsfeil at lagmannsretten ikke har vurdert oppnevning etter straffeprosessloven § 107f.
- (11) Det er lagt ned slik påstand:
- «Prinsipalt
1. Advokat Eyvind Mossige oppnevnes som bistandsadvokat for A.
- Subsidiært
1. Borgarting lagmannsretts kjennelse i sak 11-146524SAK-BORG/04 oppheves.»
- (12) Borgarting lagmannsrett har ved oversendelsen av saken til Høyesterett bekreftet at prosesskriftet av 27. september 2011 ble mottatt og lest av lagmannsretten før kjennelsen ble avsagt 30. september 2011. At det ikke er nærmere kommentert, skyldes at det etter lagmannsrettens vurdering ikke inneholdt opplysninger av betydning for avgjørelsen. Lagmannsretten kommenterer også følgeskrivet fra tingretten.
- (13) Den ankende part bemerker i prosesskrift 18. oktober 2011 at det er underlig at anførselene i prosesskriftet av 27. september 2011 om likebehandling og straffeprosessloven § 107a ikke ble nevnt som en del av grunnlaget for avgjørelsen. Det er også gitt kommentarer til tingrettens fremgangsmåte ved følgeskrivet med redegjørelse for praksis.
- (14) **Høyesteretts ankeutvalg** bemerker at det gjelder en videre anke hvor ankeutvalgets kompetanse er begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling og generelle lovtolking, jf. straffeprosessloven § 388. Den konkrete anvendelse av en lovbestemmelse og skjønnsmessige vurderinger i den forbindelse, kan utvalget som følge av den begrensede kompetansen ikke overprøve.
- (15) Utvalget behandler først angrepet på lagmannsrettens lovtolking.
- (16) Etter straffeprosessloven § 107a første ledd har fornærmede rett til bistandsadvokat i saker om visse nærmere angitte overtredelser av straffeloven mv., og i tillegg hvor det er grunn til å tro at fornærmede som følge av handlingen får betydelig skade på legeme eller helbred. Bestemmelsens andre ledd gir innenfor nærmere rammer, jf. også § 93a, etterlatte rett til bistandsadvokat. Etter tredje ledd «kan» retten også oppnevne bistandsadvokat i andre tilfeller «der sakens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsier at det er behov for advokat».
- (17) Bestemmelsene må ses i sammenheng med lovens § 107c, som regulerer bistandsadvokaters plikter og rettigheter. Av bestemmelsens andre til fjerde ledd fremgår at bistandsadvokater er tillagt en rekke prosessuelle rettigheter i forbindelse med straffesaken.
- (18) Utvalget viser for øvrig til kjennelse i HR-2011-1849-U, som også gjaldt oppnevning av bistandsadvokat i dette sakskomplekset.
- (19) Utvalget forstår den ankende part slik at det ikke gjøres gjeldende at han har rett til bistandsadvokat etter straffeprosessloven § 107a første ledd. Kravet er grunnet på tredje ledd i bestemmelsen. Anførselen om at han er fornærmet i saken tar sikte på å underbygge at han er innenfor den gruppe som bestemmelsen i tredje ledd tar sikte på, og må ha krav på å få oppnevnt bistandsadvokat.
- (20) Lagmannsretten tar utgangspunkt i at straffeprosessloven ikke har noen definisjon av hvem som er fornærmet. Ut fra uttalelser i praksis, teori og forarbeider legger lagmannsretten til grunn at fornærmede er innehaveren av den interesse eller det rettsgodet det enkelte straffebudet tar sikte på å beskytte, og at også den som på annen måte direkte rammes av lovbruddet, kan være å anse som fornærmet.
- (21) Det heter videre i kjennelsen:
- « A har anført at han som følge av sine opplevelser er å anse som fornærmet i saken. Tingretten har beskrevet den situasjon han var oppe i slik:
- 'I begjæringen er det opplyst at A skulle holde foredrag mellom kl. 17-18 på AUF-

leieren på Utøya 22. juli. Det er opplyst at A ankom Utøya kl. 16.15 og returnerte sammen med sin sønn til fastlandet kl. 17.00. Av begjæringen fremgår at han og sønnen møtte og observerte gjerningsmannen på kaien på fastlandet over en periode på 15 minutter, herunder at gjerningsmannen dekket til våpen før han dro over til Utøya. Det er opplyst at de kjørte fra stedet kl 17.15. Det er videre opplyst at A hadde telefonisk kontakt med en person på Utøya mens skytingen foregikk og ringte gjentatte ganger nødnumre for å fortelle om sine observasjoner. Det fremgår også av begjæringen at han kort tid før skytingen fant sted hadde nærkontakt med flere personer som senere døde. Under skytingen var A sammen med sin sønn, B, som var deltaker på AUF-leieren og er leder av AUF X. Det er opplyst at sønnen tok skytingen svært alvorlig og fikk flere ganger nærmest nervesammenbrudd. Av begjæringen fremgår at A på grunn av hendelsen har slitt med søvnproblemer og konsentrasjonsvansker. Han opplever seg som direkte berørt av hendelsen.'

Lagmannsretten har, på samme måte som tingretten, forståelse for at A er preget av det som er skjedd. Etter lagmannsrettens syn er likevel ikke A å anse som fornærmet i lovens forstand. Selv om han i betydelig grad er berørt av lovovertrædelsen, blant annet som følge av observasjon av gjerningsmannen, kontakt med ungdommer på øya og med politiet, samt fortvilelse over situasjonen - herunder hans kjennskap om én gjerningsmann på fergen - kan han ikke anses å være direkte krenket. At han befant seg på kaiområdet samtidig med C er etter lagmannsrettens oppfatning ikke tilstrekkelig til at han er å anse som fornærmet ved en siktelse mot C for terror m.v. Etter lagmannsretten syn er han et vitne i saken, men lagmannsretten kan ikke se at dette tilsier et behov for de prosessuelle rettigheter som fornærmede har, jf. også Rt-2004-521.»

- (22) Lagmannsretten har således lagt til grunn at selv om A åpenbart er berørt av hendelsene, er han ikke å anse som fornærmet ved de handlinger C er siktet for. Etter utvalgets syn bygger dette på riktig lovtolkning.
- (23) I sin kjennelse peker lagmannsretten videre på at § 107a tredje ledd gir en utvidet adgang til å oppnevne bistandsadvokat for andre enn fornærmede, eksempelvis for andre skadelidte, slik dette begrepet brukes i strafferettslig forstand. Om den nærmere forståelse og anvendelse av denne bestemmelsen i dette tilfellet uttaler lagmannsretten:

«Det fremgår av forarbeidene, Ot.prp.nr.111 (2007-2008) side 113 (skal vel være Ot.prp.nr.11 (2007-2008), Lovdatas anm.) at bestemmelsen i straffeprosessloven § 107a tredje ledd

[Å] pner for en skjønnsmessig adgang til å oppnevne bistandsadvokat utenom de tilfellene som er nevnt i første og annet ledd. Bestemmelsen er ment som en snever unntaksregel, selv om utformingen av den er gjort nokså generell. Formålet er særlig å kunne fange opp tilfeller der det vil være særlig behov for advokat på grunn av særegne omstendigheter i saken ...

Videre heter det på side 30:

... oppnevning av bistandsadvokat må være knyttet til gjennomføringen av straffesaken. Behovet for advokat må begrunnes i behovet for bistandsadvokat i forbindelse med utøvelsen av prosessuelle rettigheter og plikter i saken.

Selv om saken er av særdeles alvorlig karakter, er lagmannsretten - i likhet med tingretten - av den oppfatning at As eventuelle behov for bistand etter hendelsen på Utøya ikke knytter seg til gjennomføring av selve straffesaken. De forhold som er drøftet foran leder ikke til en annen vurdering. Hans status som vitne i saken medfører ikke rettigheter eller plikter av slik prosessuell karakter at det er grunnlag for oppnevning av bistandsadvokat.»

- (24) Utvalget kan ikke se at lagmannsretten har bygget på noen uriktig tolking av bestemmelsen i straffeprosessloven § 107a tredje ledd og finner heller ikke at lagmannsrettens bemerkninger angir en for snever ramme for den konkrete vurderingen etter denne bestemmelsen.
- (25) Når det gjelder angrepet på saksbehandlingen, bemerker utvalget at lagmannsretten har ivare tatt hensynet til kontradiksjon, og at det ikke er holdepunkter for å hevde at ikke alt som er anført, er vurdert. Ut fra resultatet i saken var det ikke grunn for lagmannsretten til å behandle anførselene om straffeprosessloven § 107f.

- (26) Anken blir etter dette å forkaste.
- (27) Kjennelsen er enstemmig.

Slutning:

Anken forkastes.